

Sử dụng một số cách thức tổ chức hoạt động khởi động trong Chương trình Ngữ văn lớp 6 theo Chương trình Giáo dục phổ thông mới

Nguyễn Thị Ngọc Quỳnh*

*Th.S. Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Received: 15/3/2024; Accepted: 19/03/2024; Published: 30/3/2024

Abstract: Warm-up is an essential step in the teaching process according to the new General Education Program. Warm-up fosters curiosity and stimulates knowledge decoding for learners. Teaching Literature is the source of inspiration; therefore, an effective lesson warm-up should provide opportunities for students to revive existing knowledge and "keep the fire" for absorbing new knowledge.

Keywords: Warm-up, literature, approach, objectives, inspiration.

1. Mở đầu

Triển khai, thực hiện Nghị quyết 29/NQ-TW về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, trong những năm gần đây các nhà trường phổ thông đã tổ chức nhiều hoạt động đổi mới, trong đó, trọng tâm là đổi mới về dạy học và các hoạt động giáo dục. Vì thế, việc dạy học theo định hướng phát triển năng lực người học là hết sức cần thiết, trong đó có bộ môn Ngữ văn THCS.

Hoạt động khởi động bài học thường chỉ chiếm một vài phút đầu giờ nhưng có ý nghĩa rất quan trọng trong việc kích hoạt sự tích cực của người học. Hoạt động khởi động có vai trò khơi gợi hứng thú đối với bài học và hơn thế nữa còn khơi dậy niềm đam mê, gây dựng, bồi đắp tình yêu lâu bền đối với môn học. Đặc biệt đối với môn Ngữ văn, chỉ có niềm đam mê mới đưa các em khám phá đến tận cùng vẻ đẹp của những tác phẩm văn chương.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Mục tiêu khởi động

Hoạt động khởi động phải xác định rõ mục tiêu cần đạt, phương pháp và kỹ thuật tổ chức, phương tiện cần dùng; chuyên giao nhiệm vụ cho học sinh (HS) một cách rõ ràng. Nhiệm vụ khi chuyên giao cho HS trong hoạt động khởi động cần kiểm kê lại kiến thức của HS (xem HS đã có được kiến thức gì liên quan đến bài học), tạo hứng thú cho HS, tạo ra tình huống có vấn đề để dẫn dắt HS vào phần hình thành kiến thức mới.

2.2. Kỹ thuật cơ bản xây dựng hoạt động khởi động

Với phương pháp dạy học truyền thống, khởi động chỉ bằng một vài câu dẫn nhập nên không mất

nhiều thời gian. Với phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực của HS, khởi động cần tổ chức thành hoạt động để HS trực tiếp tham gia nên sẽ cần lượng thời gian nhiều hơn. Vì vậy khi xây dựng kịch bản cho hoạt động khởi động, giáo viên (GV) cần lưu ý không lấy những nội dung không thiết thực với bài học, tránh lấy những nội dung mang tính chất minh họa mà cần cụ thể: sử dụng nội dung bài học để khởi động, sao cho trong khởi động sẽ bao quát được nội dung bài học, qua đó giúp GV biết được HS đã có kiến thức gì trong bài mới và chưa biết gì để khai thác sâu vào những nội dung HS chưa biết (điều này có thể sẽ khác nhau ở từng lớp nên GV cần có sự điều chỉnh kịp thời để phù hợp với đối tượng HS ở các lớp).

Hoạt động khởi động là bước “thực hiện các động tác nhẹ trước khi thực hiện công việc” nên việc khởi động cũng cần nhẹ và sinh động để tạo sự hấp dẫn cho HS. Việc đặt câu hỏi hay tình huống khởi động cần chú ý tạo được hứng thú cho HS: để HS được thực hiện nhiệm vụ, được tham gia trả lời câu hỏi hoặc tham gia vào các tình huống khởi động. Câu hỏi/tình huống đưa ra ở phần này cũng cần có nhiều mức độ trong đó nhất thiết phải có câu dễ HS nào cũng có thể trả lời được. Khi HS trả lời được sẽ phần nào sẽ cảm thấy vui vẻ, thích thú để tạo tâm lý tốt khi vào bài học. Ở mỗi hoạt động khởi động đều xuất phát từ nội dung bài học, nhưng nếu tình huống nào đưa ra HS cũng giải quyết được thì các em sẽ không có hứng thú tìm hiểu kiến thức mới, không kích thích được trí tò mò và nhu cầu học tập một cách chủ động và tích cực của các em.

Khi áp dụng tổ chức hoạt động khởi động cho tất cả các tiết học ở các lớp thì GV nên lưu ý: Kế hoạch hoạt động đã xây dựng cần có sự điều chỉnh cho phù hợp với đặc điểm HS của từng lớp; tránh việc xây dựng một tình huống cố định dùng chung cho tất cả các lớp trong cùng một khối. Phương án xây dựng tình huống khởi động giữa các tiết, các bài học nên có sự đổi mới về hình thức, phương pháp; tránh sự nhàm chán cho HS khi tiết học nào cũng tổ chức hoạt động khởi động theo kiểu “đến hẹn lại lên” với các bước tuần tự như nhau.

2.3. Một số hình thức tổ chức hoạt động Khởi động cụ thể

2.3.1. Hoạt động khởi động để tạo tâm thế cho HS trước mỗi giờ học

- Đây là phương pháp dạy học truyền thống nhằm mục đích: xâu nối kiến thức bài trước với bài sau hoặc để tạo không khí thân thiện, cởi mở đơn giản là việc hỏi thăm sức khỏe một cách dí dỏm, kể một câu chuyện hài hước ngắn gọn... chung quy là cần làm được một việc: cười!... Làm thế sẽ giảm phần nào những áp lực học tập, kéo HS tập trung vào bài học một cách linh hoạt.

- Đến phương pháp dạy học phát triển năng lực, phẩm chất HS, mỗi giờ dạy của GV không còn nặng về trang bị kiến thức, kĩ năng cho HS mà hướng đến mục tiêu dạy cách học, cách vận dụng kiến thức, rèn luyện kỹ năng, hình thành năng lực và phẩm chất.

**Một số trò chơi quen thuộc có thể sử dụng trong hoạt động khởi động*

a. Trò chơi “Đuổi hình bắt tác phẩm”. Đây là trò chơi mang tính chất nhận diện. Nó phù hợp cho những tiết dạy học ôn tập hoặc những tiết dạy chủ đề. Trò chơi này có những ưu thế nhất định như: có khả năng lôi kéo số đông HS tham gia. Phát huy trí tưởng tượng của HS rèn luyện khả năng phản ứng nhanh. Trong thời gian ngắn có thể giúp HS nhớ lại những tác phẩm đã học.

Cách tổ chức: GV chuẩn bị những bức hình khác nhau treo lên bảng. Mỗi hình có những điểm gọi ý. HS nhìn vào hình để đoán tên tác phẩm. Ai đoán nhanh và đoán đúng sẽ có điểm.

Chẳng hạn: Để chuẩn bị cho chủ đề bài học *Chuyện*

kể về những người anh hùng, Ngữ văn 6, tập 2, GV cung cấp những hình ảnh sau (lần lượt trình chiếu từng hình ảnh) và nêu câu hỏi: Đây là những hình ảnh thể hiện các văn bản nào? Các văn bản đó có ý nghĩa gì? HS tham gia trả lời về thể loại truyền thuyết.

b. Trò chơi: *Đuổi chữ*. Đây là trò chơi vừa đòi hỏi HS có vốn từ vựng nhất định, vừa có sự nhanh nhẹn vận động thể lực, lại vừa đòi hỏi sự kết hợp ăn ý với các bạn cùng nhóm.

Cách tổ chức: Chia lớp thành 4 đội chơi. GV sẽ cho chủ đề trước thích hợp cho bài dạy. Mỗi nhóm sẽ có một bạn lần lượt lên viết các từ theo nhóm đã được quy ước. Trong thời gian 2 phút, đội nào viết được nhiều từ sẽ chiến thắng.

Chẳng hạn, khi dạy bài *Cụm danh từ*, Ngữ văn 6, tập 1, GV đặt câu hỏi: hãy chỉ ra các từ mà em và các bạn đang sử dụng trong lớp học? (đội nào tìm được nhiều từ nhất sẽ được thưởng); Sau khi HS làm xong, GV giúp HS nhận diện và phân biệt được cụm danh từ với danh từ cũng như phân biệt được cụm danh từ với các từ loại, cụm từ khác.

c. Trò chơi “*Chiếc hộp may mắn*”. Trò chơi này phù hợp khi tổ chức các tiết Ôn tập, Luyện tập. Điểm đặc biệt của trò chơi này là ở tính bất ngờ cho HS. GV chuẩn bị một chiếc hộp nhỏ, trong đó có những mảnh giấy ghi các phần quà thú vị, đa dạng. HS thực hiện tốt yêu cầu sẽ được nhận quà trong chiếc hộp.

Cách tổ chức:

- Cách 1: GV trình chiếu hệ thống câu hỏi trên máy chiếu. Quy ước trả lời đúng 4-5 câu sẽ được nhận 1 phần quà đặc biệt trong hộp bằng cách tự bốc.

- Cách 2: Trong chiếc hộp sẽ là câu hỏi. Mỗi câu hỏi có ghi sẵn phần thưởng. HS sẽ cùng đọc thuộc lòng đoạn thơ nhất định và chuyển tay nhau chiếc

hộp. Khi GV có hiệu lệnh “dừng” cả lớp sẽ ngừng đọc và hộp quà đến tay ai, người đó sẽ có quyền lựa chọn câu hỏi và phần quà trong chiếc hộp.

Trò chơi này tuy thu hút số đông HS nhưng lại gây ồn và có thể mất nhiều thời gian hơn những trò chơi khác.

2.3.2. Khởi động bằng hình thức thư giãn, giải trí:

Đây là hình thức khởi động nhẹ nhàng so với HS. Nó phù hợp cho những giờ dạy văn bản. Việc cung cấp cho HS những hình ảnh tiêu biểu trong văn bản hay để các em chìm đắm vào trong những giai điệu âm nhạc thiết tha, trữ tình sẽ là một cách thú vị để các em thăng bằng cảm xúc, tạo những rung động thẩm mỹ thu hút các em vào nội dung bài học. Chẳng hạn, khi dạy văn bản *Hang Én*, Ngữ văn 6, tập 2. GV trình chiếu cho HS xem một số hình ảnh về hang Én để HS dễ theo dõi.

Hay khi dạy văn bản *Thánh Gióng*, Ngữ văn 6, tập 2, GV có thể mở một bài hát cho HS nghe trước khi vào bài học để HS dễ hình dung về nội dung của VB....

2.3.3. Khởi động bằng tạo tình huống học tập

Tạo tình huống nghĩa là giúp HS tưởng tượng ra một tình huống cụ thể nào đó gắn với nội dung bài học để HS trải nghiệm, tưởng tượng, khám phá. Muốn như vậy, hoạt động khởi động cần tạo ra mâu thuẫn trong nhận thức cho học trò. Đây là tiền đề để thực hiện một loạt các hoạt động tìm tòi, giải quyết vấn đề. Bởi thế, GV phải là người có ý tưởng, biết gieo vấn đề để kích thích trí tò mò của người học. Chẳng hạn như: khi dạy văn bản *Sơn Tinh Thủy Tinh*, Ngữ văn 6, tập 2, GV trình chiếu cảnh lũ lụt, mưa bão, những thiệt hại do thiên tai gây nên. Yêu cầu HS lí giải nguyên nhân của những hiện tượng đó? (Cách lí giải đó có gì khác với cách lí giải của người cổ đại?). Hay khi dạy văn bản *Thạch Sanh*, Sách Ngữ văn 6, tập 2, GV nêu câu hỏi: Thạch Sanh đã tha cho mẹ con Lí Thông về quê làm ăn sinh sống nhưng họ vẫn bị sét đánh chết và bị hóa thành Bọ hung, em hãy suy nghĩ vì sao Lí Thông có kết cục đó?....

3. Kết luận

Giảng dạy bộ môn Ngữ văn, đặc biệt dạy học theo

định hướng phát triển năng lực và phẩm chất người học lại không hề đơn giản. Vì thế giữ được “lửa” trong mỗi giờ lên lớp hay sự say sưa tiếp nhận sáng tạo của HS là yêu cầu then chốt của vấn đề. Hoạt động khởi động là huy động vốn tri thức, kĩ năng nền tảng của HS. Bởi dạy học là một quá trình kiến tạo. Nếu ví tri thức, kĩ năng HS tiếp nhận được ví như ngôi nhà, thì nền móng sẽ xuất phát từ những tri thức, kĩ năng vốn có, nền tảng của người học. Quan điểm dạy học kiến tạo đặc biệt chú ý đến việc huy động kiến thức, kĩ năng, hệ giá trị nền tảng của cá nhân người học tạo tiền đề cho việc tiếp nhận kiến thức mới. Vì vậy, một khởi động bài học hiệu quả nên tạo ra cơ hội cho các em tự làm sống lại những kiến thức nền đã có, cần thiết cho việc học bài mới. Việc thiết kế chương trình Ngữ văn theo các cấp thực chất là một vòng tròn đồng tâm, cấp học sau là sự

mở rộng, nâng cao, đào sâu hơn những tri thức đã được trang bị từ cấp học trước. Bởi thế đây là hoạt động không thể thiếu được trong mỗi bài lên lớp./.

Tài liệu tham khảo

1. Bùi Mạnh Hùng (Tổng Chủ biên), *Ngữ văn 6*, 2021, tập 2, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
2. Bùi Mạnh Hùng (Tổng Chủ biên), *Ngữ văn 6*, Sách GV, 2021, tập 2, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020), *Công văn số 5512/BGDĐT-GDTrH ngày 18 tháng 12 năm 2020*, Hà Nội.
4. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2014), *Tài liệu tập huấn chuyên đề: Dạy học theo định hướng phát triển năng lực HS môn ngữ văn THCS*, Hà Nội.
5. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), *Tài liệu tập huấn chuyên đề: Đổi mới kiểm tra, đánh giá theo định hướng phát triển năng lực HS*, Hà Nội.
6. Ban Chấp hành Trung ương (), *Nghị quyết Hội nghị TW 8 khóa XI về vấn đề đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục*, Hà Nội.
7. Đỗ Ngọc Thống, (Tổng chủ biên), Nguyễn Thúy Hồng (), *Chương trình Ngữ văn mới*; Viện Chất lượng và CTGD, Hà Nội.
8. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019), *Tìm hiểu chương trình GDPT Chương trình tổng thể*, Hà Nội.
9. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019), *Tìm hiểu chương trình GDPT – Chương trình Ngữ văn*, Hà Nội.